DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-94

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віктор Мушенок
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Удосконалення механізмів економічного розвитку суб'єктів господарювання України, які постраждали в результаті ворожого вторгнення, наразі є головним пріоритетом держави поряд із забезпеченням захисту їх цілісності та відновлення функціональної спроможності. Реалізація відновлювальних заходів наразі та у перспективі можлива при наявності ряду факторів, у тому числі, за умови закріплення на законодавчому рівні пільгового (стимулюючо-інвестиційного) механізму оподаткування вітчизняних суб'єктів господарювання як представників стратегічних галузей національної економіки.

Мета даного дослідження полягає в аналізі основних засад сформованого податково-правового механізму надання преференцій суб'єктам господарювання стратегічних галузей економіки, для формування у них резервів власних фінансових ресурсів для їх направлення на відновлення власної матеріально-технічної бази. Також доцільним є формування авторських пропозицій щодо удосконалення примусово-мотиваційної складової механізму податково-правового регулювання досліджуваних відносин.

Отже, досліджуючи відносини податково-правового стимулювання відновлення функціонування суб'єктів господарювання, слід, у першу чергу, звернути увагу на теоретико-правові основи реалізації визначеного спектру державної податкової політики, яка «знаходить своє вираження у комплексі заходів, здійснюваних уповноваженими на те органами державної влади і управління в області функціонування податків і зборів за допомогою як фіскальних так і стимулюючих правових інструментів» 2017»[1].

[1] Мушенок В.В. Правове регулювання реалізації стимулюючої функції оподаткування аграрних виробників. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 5 (94). С.127.

В сучасних умовах сповільнення темпів розвитку економіки України, від використання різних механізмів податково-правового регулювання залежать рівень фінансово-економічних показників суб'єктів господарювання. Виходячи з цього, робимо узагальнення про те, що відновлення стабільності їх функціонування залежить від забезпечення вітчизняним законодавцем пільгового механізму нормативно-правового регулювання податкових відносин. Тобто в період збройної агресії ворожої держави та подолання наслідків такої агресії, оподаткування досліджуваних суб'єктів повинно здійснюватися у більшій мірі за рахунок «домінування стимулюючої функції оподаткування в порівнянні з фіскальною» [2].

Не применшуючи необхідність вживати державою заходів щодо збільшення дохідної частини власних бюджетів, в сучасних складних умовах війни, доцільно для платників податків-представників важливих галузей економіки наразі вирішувати питання фінансування заходів відновлення, в тому числі шляхом внесення стимулюючих змін у чинне податкове законодавство. У розвиток нашої ідеї пропонуємо аналіз запропоновані законодавцем проекти внесення змін до Податкового кодексу України (надалі – ПКУ) [3].

Отже, після оголошення воєнного стану, Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України» від 13.12.2022 р. № 2836-IX доповнено ПКУ нововведенням такого змісту: «Тимчасово, на період дії воєнного стану на території України, але не довше ніж до 1 травня 2023 року, звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту товарів, що безоплатно надаються Енергетичним співтовариством як допомога на користь суб'єктів господарювання, що мають ліцензії на окремі види господарської діяльності на ринку електричної енергії, та ввозяться такими суб'єктами на митну територію України для цілей відновлення та ремонту таких підприємств» [4].

---

[2] Мушенок В.В. Правове регулювання реалізації стимулюючої функції оподаткування аграрних виробників. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. №5 (94). С.129.

[3] Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. (зі змінами станом на 15.03.2023 р.) [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

[4] Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України: Закон України від 13.12.2022 № 2836-IX. [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2836-20#Text.

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану» від 01.04.2022 р. № 2173-IX внесено зміни до ПКУ такого змісту: «тимчасово, з 01.03.2022 р. до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, датою виникнення податкових зобов'язань з акцизного податку на операції з реалізації електричної енергії її виробникам є дата зарахування (отримання) коштів на банківський рахунок або дата отримання інших видів компенсацій за реалізовану електричну енергію. Також для усіх виробників електричної енергії змінено дату виникнення податкових зобов'язань щодо постачання електричної енергії. Такою датою встановлено дату складення документа, що засвідчує факт постачання електричної енергії, тоді як раніше це була дата підписання акту прийому-передачі електроенергії [5].

Надавши характеристику позитивних заходів зміни законодавства щодо податкового стимулювання платників податків-суб'єктів господарювання (представників енергетичної галузі), зазначимо про загальну недостатність сформованих податкових преференцій та необхідність прийняття законодавцем інших напрацьованих змін та доповнень до чинного податкового законодавства.

До зазначених новацій можна віднести законопроект №8298 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткової підтримки вітчизняної промисловості та бізнесу під час воєнного стану», у частині звільнення у період дії воєнного стану від оподаткування: 1) ПДВ операції з ввезення на митну територію України обладнання для власного виробництва (без права відчуження, передання в оренду, лізинг чи інше право користування третім особам на будь-яких умовах раніше 5 років з дати їх ввезення на територію України); 2) рентною платою за спеціальне використання води за: фактичний обсяг води, пропущений суб'єктами господарювання через турбіни гідроелектростанцій для вироблення електричної енергії на тимчасово окупованих територіях та територіях, де ведуться (велися) бойові дії [6].

Проект Закону України «Про внесення змін до розділу XX »Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо врахування отриманої

[5]Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 № 2173-IX. [Electronic resource]. – Access mode: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text.

[6] Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткової підтримки вітчизняної промисловості та бізнесу під час воєнного стану» №8298 [Electronic resource]. – Access mode: https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-ta-inshikh-zakonodavchikh-aktiv-ukraini-shchodo-dodatkovoi-pidtrimki-vitchiznyanoi-promislovosti-ta-biznesu-pid-chas-voenn

безоплатної та безповоротної допомоги підприємствами комунальної та енергетичної інфраструктури при обрахуванні і сплаті податку на прибуток підприємств» пропонується внести зміни до ПКУ щодо тимчасового встановлення протягом періоду воєнного стану на території України, а також протягом шести місяців з моменту його припинення або скасування, право підприємствам, що мають відповідні ліцензії та здійснюють на їх підставі господарську діяльність (виробництво, передача, розподіл електричної енергії, транспортування, розподіл природного газу, водовідведення тощо) та є платниками податку на прибуток, зменшувати фінансовий результат до оподаткування на суму, на яку збільшився їх фінансовий результат до оподаткування, згідно з правилами бухгалтерського обліку, внаслідок отримання ними безоплатної та безповоротної допомоги у формі товарів (обладнання) від іноземних держав чи міжнародних організацій (донорів), благодійних організацій тощо, внесених до Реєстру неприбуткових установ та організацій, для відновлення і ремонту інфраструктури таких підприємств [7].

Як висновок, слід зазначити, що у період воєнного стану органи законодавчої влади, поряд із реалізацією фіскальної функції, повинні у більшій мірі реалізовувати стимулюючу функцію оподаткування для вітчизняних суб'єктів господарювання-представників стратегічних галузей економіки. Нині у податковому законодавстві забезпечено реалізацію стимулюючої функції оподаткування, яка полягає у законодавчому встановленні податкової знижки, що вилучається як безпосередньо із суми доходу який підлягає оподаткуванню, так і з суми податку, який підлягає сплаті до бюджету. Однак охарактеризований спосіб податкового стимулювання матиме більшу ефективність за умови прийняття зазначених проектів нормативно-правових актів, а також норми про те, що у разі порушення вимог щодо цільового використання зазначеної допомоги, суб'єкт господарювання повинен збільшити податкові зобов'язання за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, на суму податку, що мала бути сплачена без застосування відповідної податкової преференції, а також сплатити штрафні санкції та пеню згідно з вимог ПКУ.

[7] Проект Закону України «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо врахування отриманої безоплатної та безповоротної допомоги підприємствами комунальної та енергетичної інфраструктури при обрахуванні і сплаті податку на прибуток підприємств» № 8291. [Electronic resource]. – Access mode: https://ips.ligazakon.net/document/ JI08522A.